

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

Jaarverslag 2022

Het derde jaar van ons Kenniscentrum

Maart 2023

Openingswoord

Directeur Wilco van Dijk

Ons derde jaar stond in het teken van groei. Het team werd in korte tijd meer dan verdubbeld. Hierdoor konden we mooie nieuwe dingen opzetten. Zoals open trainingen, waaraan iedereen met interesse in gedragsinzichten kan meedoen. Ook hebben we meer contact gezocht met inwoners van Leiden. Zo zijn we regelmatig langsgegaan bij een buurthuis in Merenwijk en hebben we een kennisfestival georganiseerd in Park de Leidse Hout. Daarnaast zijn we ook meer activiteiten gaan doen voor onze eigen universiteit. Zo pakken we met ons nieuwe Behavioural Insights Team Universiteit Leiden gedragsvraagstukken op die spelen binnen de universiteit. Leidse studenten spelen een belangrijke rol binnen dit nieuwe gedragsteam – in de wandelgangen ook wel het BIT UL genoemd.

Afgelopen jaar was het jaar van de Russische inval in Oekraïne. Ook in Nederland voelen we de gevolgen van deze afschuwelijke oorlog, al is wat wij merken niet vergelijkbaar met het leed van direct betrokkenen. De stijging van de energieprijzen is voor Nederlandse huishoudens het duidelijkste economische gevolg van de oorlog in Oekraïne. In het afgelopen jaar lanceerden we samen met Wijzer in geldzaken de Nationale Monitor Geldzaken en de eerste resultaten laten zien dat in 2022 ongeveer de helft van de Nederlandse huishoudens zich zorgen maakte over de energierekening.

Als Kenniscentrum voelen we ons verplicht om in deze tijden onze kennis over financiële stress breed te delen. Van professionals via onze trainingen en workshops, tot kinderen via het Jeugdjournaal. Ook hebben we meerdere evenementen georganiseerd, waarin financiële stress aan bod kwam. Zo ging ons Herfstsymposium over financiële stress bij studenten – een groep dicht bij huis voor ons. Komend jaar gaan we verder met projecten rondom financiële stress. Daarnaast intensiveren we onze samenwerking met maatschappelijk relevante partners, zoals Wijzer in geldzaken en de Belastingdienst. En we beginnen een nieuwe samenwerking met de dienst Toeslagen. We hopen hiermee ons steentje bij te dragen aan een betere maatschappij voor alle inwoners van Nederland.

Wil je eens met ons in gesprek of wil je graag meer weten? Neem gerust contact met ons op. Of meld je op onze website aan voor een van de evenementen die we organiseren. De deur van ons Kenniscentrum staat altijd open. Kom je een keer langs?

Ons Kenniscentrum is opgericht op 1 januari 2020 en mede mogelijk gemaakt door een genereuze donatie van Stichting Utopa. We zijn onderdeel van de Universiteit Leiden, en hebben we onze werkruimte in het Utopa-Weeshuis aan de Hooglandse Kerkgracht in Leiden.

Onderzoek

Onderzoek doen is een van onze kernactiviteiten. We doen dit zowel op eigen initiatief als in samenwerking met andere partijen. In deze projecten gaat het om onderzoek dat direct maatschappelijk relevant is en waarbij een brug wordt geslagen tussen de wetenschap en praktijk. Binnen het Kenniscentrum werken ook verschillende onderzoekers aan hun academisch promotietraject. Hieronder geven we een selectie van de onderzoeken die we het afgelopen jaar hebben uitgevoerd.

Onderzoek op eigen initiatief

Nederlandse Longitudinale Database KCPEG

Sinds 2018 meten we financiële stress van een grote groep Nederlanders. In 2022 vond de zesde en zevende meting plaats, waarmee we de dataverzameling van dit meerjarige onderzoek hebben afgerond. We gebruiken de gegevens om verschillende onderzoeksvragen te beantwoorden en inmiddels heeft dit geleid tot drie wetenschappelijke publicaties. In een eerste artikel beschrijven we de PIFS (Psychological Inventory of Financial Scarcity) – een vragenlijst die we ontwikkeld hebben om financiële stress te meten. In de andere twee artikelen onderzochten we de relatie van financiële stress met het vermijden van geldzaken en met mentaal welzijn in de eerste zes maanden van de coronapandemie. De komende tijd gaan we ook aan de slag met de vraag hoe financiële stress samenhangt met gevoelens van maatschappelijke uitsluiting.

Internationale Database KCPEG

In 2021 zijn we gestart met een internationale database, die gebaseerd is op ons onderzoek naar financiële stress in 51 landen. Dit jaar hebben we deze database verder ontwikkeld door statistisch te analyseren of de items van de PIFS in de verschillende landen op eenzelfde manier samenhangen met de onderliggende factor (financiële stress). De komende tijd gaan we de database gebruiken voor nieuwe studies, waarbij we kijken naar de relatie tussen financiële stress met mentaal welzijn en gevoelens van maatschappelijke uitsluiting. Hierbij onderzoeken we onder meer of deze relaties hetzelfde of juist anders zijn in de verschillende landen.

Nationale Monitor Geldzorgen

Samen met Wijzer in geldzaken hebben we de Nationale Monitor Geldzorgen gelanceerd. Elk kwartaal meten we geldzorgen (bijvoorbeeld over energiekosten en huishoudelijke uitgaven), financiële stress, financiële weerbaarheid en vertrouwen in de overheid. De dataverzameling wordt telkens gedaan bij een representatieve steekproef van minimaal 1500 mensen. Door elk kwartaal een meting te doen, krijgen we zicht op mogelijke schommelingen in geldzorgen. Zo kunnen we ook de impact van maatschappelijke ontwikkelingen volgen. In september en december hebben we de eerste metingen gedaan, en begin

2023 brengen we onze eerste resultaten naar buiten.

Onderzoek voor externe partners (in opdracht en in samenwerking) **Geldstress bij jongeren**

Samen met het Nibud hebben we een onderzoek gedaan naar geldstress bij jongeren, waarbij een groep jongeren langdurig is gevolgd (2018 tot en met 2020). Hoe zit het eigenlijk met het financiële welzijn van jongeren? Waarom bewegen sommige jongeren zich vrijwel zonder geldzorgen door het leven terwijl andere jongeren juist veel geldstress ervaren? Dat waren enkele van de vragen die we wilden beantwoorden. Een van de conclusies uit het onderzoek is dat jongeren die meer positief financieel gedrag vertonen (zoals budgetteren, actief sparen of verantwoorde uitgaven doen), minder vaak geldstress hebben en meer financieel welzijn ervaren. Een van onze aanbevelingen in het onderzoeksrapport is dan ook dat financiële educatie jongeren wellicht kan helpen. Want: positief financieel gedrag moet je leren. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Psychologische determinanten van veilig online gedrag

In opdracht van het WODC hebben we onderzoek gedaan naar het gebruik van onveilige wachtwoorden en het online onveilig delen van persoonlijke informatie. Op basis van de resultaten van een surveystudie ontwikkelden en testten we een interventie die erop gericht is mensen veiliger te laten omgaan met hun persoonlijke gegevens en wachtwoorden en zo minder snel slachtoffer te worden van cybercriminaliteit. Resultaten van de interventiestudie laat zien dat het geven van informatie over hoe veilig gedrag kan worden uitgevoerd, al dan niet in combinatie met de ernst van de risico's, ervoor zorgt dat mensen zich online veiliger gedragen. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Effectiviteit van interventies gericht op het verhogen van belastingcompliance

In opdracht van de Belastingdienst hebben we een literatuuronderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies gericht op het verhogen van belastingcompliance. Hiervoor hebben we studies geanalyseerd waarin verschillende interventies van communicatie van de overheid met burgers worden getest. Een belangrijke uitkomst van het onderzoek is dat belastingcompliance niet toeneemt door het benoemen van sociale normen of door duidelijk te maken dat belastinggeld voorziet in collectieve voorzieningen. Het versimpelen van (schriftelijke) communicatie en het gebruik van afschrikking zijn daarentegen wel effectief in het verhogen van belastingcompliance, waarbij de combinatie nog het meest effectief lijkt te zijn. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Op weg naar financiële zelfredzaamheid

Voor SchuldHulpMaatje Den Haag hebben we het project afgerond waarin is gekeken hoe effectief hun werkwijze is in het realiseren van financiële zelfredzaamheid. De belangrijkste conclusie is dat hulpvragers goed worden ondersteund op alle competenties van financiële zelfredzaamheid. Het blijft echter onduidelijk of de hulpvragers zelf de competenties hebben ontwikkeld om op lange termijn financieel zelfredzaam te worden en te blijven. Het onderzoeksrapport is te lezen op [onze website](#).

Hoe kunnen we jongeren met betalingsachterstanden beter bereiken?

Samen met Flanderijn hebben we onderzocht wat jongeren ervan weerhoudt of juist motiveert om contact op te nemen wanneer zij een bericht krijgen over betalingsachterstanden. We hebben een interventie ontwikkeld die als doel heeft jongeren sneller in contact te brengen met Flanderijn. Zodat zij samen een haalbare en duurzame oplossing kunnen zoeken voor het afbetalen van de schulden. De interventie bestond uit het versturen van een e-mail en het vervolgens bereiken van jongeren via een chatbox of per telefoon. Het onderzoeksrapport verwachten we in 2023 af te ronden.

Psychologische drempels voor vragen van hulp bij geldzorgen

Mensen met schulden zoeken vaak in een (te) laat stadium hulp, waardoor schulden verder oplopen en lastiger op te lossen zijn. Samen met Wijzer in geldzaken zijn we in 2021 een project gestart om inzicht te krijgen in hoe mensen met het risico op probleemschulden geactiveerd kunnen worden om eerder hulp te vragen. In 2022 hebben we onderzoek gedaan naar de drempels die mensen ervaren bij het zoeken van hulp en hebben we een opzet voor een interventie gemaakt. Deze interventie gaan we in 2023 eerst testen bij een online panel en vervolgens in een veldstudie (A/B test).

Onderzoek voor de Universiteit Leiden

In 2022 hebben we het Behavioural Insights Team Universiteit Leiden (BIT UL) opgericht. Het BIT UL analyseert gedragsvraagstukken die spelen bij de Universiteit Leiden. Hieronder beschrijven we kort drie projecten die zijn gestart in 2022.

Bevorderen van energiebesparing

In opdracht van het Expertisecentrum Vastgoed hebben we onderzoek gedaan naar energiebesparing binnen het Kamerlingh Onnes Gebouw. Hierbij ging het concreet om de vraag hoe we ervoor kunnen zorgen dat werknemers de radiatoren op hun werkkamer dichtdraaien wanneer ze naar huis gaan. Uit het onderzoek blijkt onder meer dat medewerkers het vaak simpelweg vergeten om te doen. Op basis van onze onderzoeksresultaten hebben we een adviesrapport geschreven, waarin we suggesties geven voor een mogelijk effectieve gedragsinterventie. In 2023 willen we deze interventie samen met de universiteit ontwikkelen en de effectiviteit ervan het liefst ook wetenschappelijk testen.

Duurzaam gebruik zuurkasten

In een ander onderzoek voor het Expertisecentrum Vastgoed hebben we gekeken naar het gebruik van de ventilatie bij zuurkasten in laboratoria van het Leiden Bio Science Park. Deze ventilatie verbruikt veel energie en staat soms onnodig te hoog. Onze resultaten laat onder meer zien dat onderzoekers het energieverbruik van de ventilatoren onderschatten. Op basis van deze studie hebben we als gedragsinterventie een speciale informatiesticker ontwikkeld die op de zuurkasten geplakt kan worden.

Informatiebeveiliging en privacy

Het derde BIT UL onderzoek is een opdracht van de afdeling Interne Communicatie van het Bestuursbureau en gaat over het gedrag van werknemers wat betreft informatiebeveiliging en privacy. Het ongewenste gedrag hier is onder andere niet vergrendelen van het computerscherm, zwakke wachtwoorden gebruiken en de laptop niet updaten. Inmiddels hebben we een surveystudie ontwikkelt die in 2023 wordt uitgevoerd. Op basis van de resultaten van deze studie, schrijven we een adviesrapport dat universiteit kan gebruiken om hun bewustwordingscampagne aan te scherpen.

Ander onderzoek voor de Universiteit Leiden

Leren met de stad

Voor Leren met de Stad hebben we onderzoeken begeleid die studenten van verschillende opleidingen van de Hogeschool Leiden en de Universiteit Leiden hebben uitgevoerd. De onderzoeken vonden voornamelijk plaats in samenwerking met inwoners van Leiden-Noord en waren bijvoorbeeld gericht op het vergroten van de mentale weerbaarheid, het verbeteren van de beweegactiviteiten in de buurthuizen, het in kaart brengen van voedingspatronen of duurzaam gedrag in buurt.

Onderzoek van onze promovendi

In 2022 werkten er acht promovendi bij het Kenniscentrum. In de meeste gevallen combineren deze onderzoekers hun promotietraject met een baan buiten de universiteit.

Carlijn Prins

Carlijn werkt als econoom bij RaboResearch. In 2021 is zij gestart met haar promotietraject. Haar traject gaat over spaargedrag. Het afgelopen jaar heeft zij met een enquête-onderzoek aangetoond dat mensen zichzelf gemiddeld genomen als spaarder overschatten ten opzichte van anderen. Verder kijkt zij in een veldstudie of dit soort 'vertekende overtuigingen' ook optreden bij eigen spaargedrag in het verleden en bij toekomstig spaargedrag. Ofwel, zijn herinneringen en verwachtingen over spaargedrag ook te optimistisch? Daarnaast kijkt zij naar de relatie van 'vertekende overtuigingen' op echt toekomstig spaargedrag: sparen mensen die te optimistisch zijn ook echt minder?

Ester Iking

Ester werkt als communicatieadviseur bij pensioenfonds ABP. In 2021 is zij gestart met haar promotietraject bij het Kenniscentrum. De hoofdvraag van haar promotieonderzoek is waarom Nederlanders zich liever niet met pensioen willen bezighouden. Maar vooral ook hoe we kunnen stimuleren dat zij dat wel gaan doen, of eerder dan nu gewoonlijk het geval is. Het onderwerp is een actueel vraagstuk binnen de pensioensector. Het afgelopen jaar heeft Ester een onderzoek uitgevoerd naar de factoren die de intentie van mensen kunnen voorspellen om hun pensioen te checken. Op basis hiervan zal ze een aantal interventies ontwerpen die via veldstudies in de praktijk getest zullen worden.

Gerrit-Jan Lanting

Gerrit-Jan werkt als docent en onderzoeker bij de Hogeschool Utrecht. Zijn promotietraject gaat over het bevorderen van het financieel welzijn van studenten. Een actueel thema, omdat uit onderzoek blijkt dat veel studenten financiële stress ervaren en daarvan negatieve gevolgen ondervinden. Door middel van het ontwikkelen en testen van gedragsinterventies wil Gerrit-Jan gezond financieel gedrag van studenten bevorderen en daarmee hun financieel welzijn. In 2022 heeft Gerrit-Jan onderzoek gedaan naar de manier waarop studenten tegen hun studieschuld aankijken en hoe ze daar (emotioneel) mee omgaan. In een ander onderzoek heeft hij de relatie onderzocht tussen financiële stress en studieprestaties. Beide studies worden in 2023 afgerond.

Leon Hilbert

Leon werkt bij de sectie Sociale, Economische en Organisationspsychologie van de Universiteit Leiden. In zijn promotieonderzoek staat de relatie tussen het ervaren van financiële schaarste en economische beslissingen centraal. Het afgelopen jaar heeft hij twee artikelen over zijn onderzoek in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd. Leon zal in 2023 zijn proefschrift afronden. Het promotietraject van Leon is gefinancierd door de sectie Sociale, Economische en Organisationspsychologie, het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Wijzer in geldzaken en het Nibud.

Olaf Simonse

Olaf werkte tot de zomer bij het Ministerie van Financiën. Vanaf oktober is Olaf verbonden aan het Kenniscentrum als onderzoeker en adviseur en daarnaast is hij programmamanager van het ELSA-lab Armoede en Schulden bij Brightlands (Universiteit Maastricht). Olafs promotieonderzoek gaat over financiële stress en het niet-gebruik van voorzieningen. Dat zijn belangrijke thema's, want het wel of niet gebruikmaken van voorzieningen kan voor een huishouden het verschil betekenen tussen financiële rust en financiële stress. Het afgelopen jaar heeft Olaf twee artikelen over zijn onderzoek in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift gepubliceerd. Daarnaast is Olaf met een aantal collega's het afgelopen jaar drie onderzoeken gestart: een systematisch literatuuronderzoek, een experiment en een onderzoek met CBS-data naar de invloed van terugvorderingen op niet-gebruik.

Shekinah Dare

Shekinah werkt als hoofd Data & Statistiek bij de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten. Ze heeft op 10 november 2022 haar proefschrift over financieel welzijn succesvol verdedigd. In vier empirische onderzoeken heeft Shekinah laten zien dat financiële beslissingen samenhangen met diverse factoren. En dat deze beslissingen vervolgens samenhangen met zowel financiële tevredenheid als financieel welzijn. Shekinah pleit er in haar proefschrift voor dat professionals deze factoren meenemen in de praktijk, en dat dit wordt afgestemd op de specifieke omstandigheden van mensen. In 2023 blijft Shekinah actief betrokken bij het Kenniscentrum. Haar proefschrift is te lezen op [onze website](#).

Zafira Rahmania Nur Shabrina

Zafira werkt bij de sectie Sociale, Economische en Organisationspsychologie van de Universiteit Leiden. In haar promotietraject onderzoekt zij het spaargedrag voor pensioenen van mensen in Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Indonesië. In 2022 is zij gaan samenwerken met één van de grootste 'Fast Moving Consumer Goods' bedrijven in Indonesië om het spaargedrag voor pensioenen van werknemers te bestuderen. Ook kijkt zij welke andere factoren hierin een rol spelen. Data zijn inmiddels verzameld en worden momenteel geanalyseerd. Daarnaast heeft zij in 2022 data verzameld in Nederland en het Verenigd Koninkrijk om zzp'ers en mensen in loondienst met elkaar te vergelijken op spaargedrag voor het pensioen.

Kennisdeling

Het delen van kennis doen we veel, graag en op verschillende manieren. We publiceren onze onderzoeksrapporten en wetenschappelijke artikelen op onze website. We geven lezingen, trainingen en workshops. En we organiseren symposia en andere bijeenkomsten. Ook zijn we regelmatig te horen of te zien in de media. Door de brug te slaan tussen wetenschap en praktijk, willen we mensen enthousiast maken voor het toepassen van gedragsinzichten.

Trainingen

In 2022 gaven we drie verschillende trainingen aan medewerkers van de ministeries van EZK en LNV.

De menselijke maat: gedragsinzichten voor effectiever beleid

Een tweedaagse training die we twee keer hebben gegeven. In deze training gingen we in op de factoren die menselijk gedrag bepalen en hoe we op basis van wetenschappelijke inzichten dit gedrag kunnen de gewenste kant op kunnen sturen.

Praktijkgerichte gedragsworkshop voor teams

Een 1-daagse workshop voor teams die we drie keer hebben gegeven. Aan de hand van een actuele eigen casus leerden de teams om stapsgewijs gedragsinzichten te gebruiken in het aanpakken en oplossen van hun eigen vraagstukken uit beleid en uitvoering.

Nut en noodzaak van gedragsinzichten

Een online training die we twee keer hebben gegeven aan managers van beide ministeries. De managers kregen een korte basiscursus gedragsinzichten, en leren daarbij ook over de voordelen van het toepassen van gedragsinzichten en hoe ze hun medewerkers hierin kunnen ondersteunen en motiveren.

Open trainingen

In 2022 zijn we gestart met het ontwikkelen van open trainingen, met als doel onze kennis nog breder te delen. Deze trainingen zijn bedoeld voor iedereen die zich op een bepaalde manier inzet voor het maatschappelijk belang, en interesse heeft in (meer) kennis over gedragsinzichten. Er komen onder andere een basiscursus gedragsinzichten en verdiepende workshops. De eerste trainingen starten in januari 2023.

Workshops

Regelgeving met kennis van beslisgedrag voor overheidsjuristen

We hebben in januari overheidsjuristen van de Academie voor Wetgeving een workshop gegeven over hoe je kennis over beslisgedrag kan toepassen op regelgeving.

Doenvermogen in wetgevingstoetsing

Voor de directie Wetgeving en Juridische Zaken (DWJZ) van het ministerie Justitie en Veiligheid hebben we gedurende het afgelopen jaar vier keer een workshop gegeven. In deze workshops onderzochten we samen met wetgevingstoetsers van DWJZ hoe zij nieuwe wetsvoorstellen op doenvermogen kunnen toetsen en dit op een effectieve manier kunnen inbedden in hun praktijk.

Vergroenen van tuinen

In het voorjaar hebben we een projectteam van de Gemeente Leiden begeleid om gedragsinzichten toe te passen op hun casus. De casus ging over het verbeteren van biodiversiteit door het stimuleren van bewoners in een wijk in Leiden om de tuinen te vergroenen. In drie workshops hebben we onze kennis gedeeld en samen gekeken welke psychologische mechanismen een rol spelen bij dit onderwerp. Daarna hebben we gezamenlijk mogelijk effectieve gedragsinterventies ontworpen die konden worden toegepast in het project.

Grondhouding – over beeldvorming en beslissen

Deze workshop gaven we in maart aan werknemers van de Immigratie- en naturalisatiedienst (IND). In de workshop bespraken we hoe onze oordelen tot stand komen en waar we onze beslissingen op baseren. Daar gingen we in op hoe je bewust worden van deze inzichten kan bijdragen aan een beter begrip van valkuilen tijdens oordelen en beslissen. En dat het daarom waardevol is om deze inzichten mee te nemen in oordeel- en beslisprocessen.

Melden van misstanden

Samen met een team van de Nederlandse Emissieautoriteit hebben we in april een workshop gegeven en onze kennis gedeeld over hoe welke gedragsfactoren relevant zijn voor hun project over biobrandstoffen en het melden van misstanden. Verder hebben we feedback gegeven op een vragenlijst die het team wil inzetten om de doelgroep beter te begrijpen.

Omgaan met weerstand

Voor Erfgoed Leiden en Omstreken hebben we in het voorjaar een tweedaagse workshop gegeven over omgaan met weerstand. In deze workshop leerden deelnemers wat weerstand is, waar het vandaan komt, wat de gevolgen van weerstand zijn en hoe je met weerstand kan omgaan.

Beslisgedrag

We hebben voor het Studiecentrum voor Rechtspleging en voor het Gerechtshof in Amsterdam (civiel recht) een workshop gegeven over beslisgedrag tijdens meervoudig kameren. Meervoudig kameren wordt gebruikt bij zware of ingewikkelde zaken, waarbij tenminste drie rechters moeten beslissen over een strafzaak.

Doenvermogen (UWV)

We hebben vier workshops gegeven voor de directie Strategie, Kennis en Beleid van het UWV over doenvermogen. Het UWV wil in hun beleid hiermee meer rekening houden. Zowel het doenvermogen van mensen die in aanraking komen met het UWV – burgers en werkgevers – als dat van hun eigen collega's. Hiervoor hebben ze een doenvermogenstoets ontwikkeld om beleid en wetgeving mee te toetsen. In de workshops liepen we de hele toets door en deelden we onze theoretische kennis over het onderwerp. Bijvoorbeeld over wanneer het doenvermogen van mensen onder druk staat.

Motivatie en weerstand

In december hebben we een workshop gegeven voor de Verkenningseenheid (VE) van de Politie. Dat ging onder andere over het ontstaan van gedrag en hoe je weerstand bij mensen kan begrijpen. Bijvoorbeeld in de context van mensen die demonstreren of bij collectieve actie.

Deelsessies Dag van het gedrag (BIN NL)

Op donderdag 3 november organiseerde BIN NL de Dag van het gedrag. Deze zesde editie van het congres vond plaats in de Fokker Terminal in Den Haag. Zo'n 600 beleidsmakers, uitvoerders, toezichthouders, wetgevingsjuristen, communicatie- en gedragsdeskundigen kwamen samen om kennis met elkaar uit te wisselen. Op deze dag organiseerden we drie deelsessies.

Veilig online gedrag stimuleren bij burgers: resultaten van een survey en interventiestudie

In deze sessie bespraken we de resultaten van het onderzoek naar het stimuleren van veilig online gedrag bij burgers, dat we in opdracht van het WODC hebben uitgevoerd. Het onderzoek richtte zich op twee doelgedragingen: veilig wachtwoordgedrag en het veilig online delen van persoonsgegevens. Bekijk de presentatieslides [hier](#).

Relevanter dan ooit. De sociale psychologie van tegenspraak en open dialoog

Voor de ontwikkeling van goed beleid, uitvoering en toezicht zijn tegenspraak en open dialoog noodzakelijk. In deze sessie bespraken we welke wetenschappelijke sociaalpsychologische mechanismen hierin een rol spelen en hoe kunnen we gedragsinzichten hierover benutten in de praktijk. Bekijk de presentatieslides [hier](#).

Mister Spock versus Homer Simpson: Hoe misconcepties over de mens effectief beleid in de kan weg staan

In deze sessie bespraken we ons idee dat bij ministeries het rationeel mensbeeld is ingewisseld voor een irrationeel mensbeeld. We discussieerden samen met de deelnemers over de invloed van het geschetste irrationele (negatieve) mensbeeld op beleid. Bekijk de presentatieslides [hier](#).

Symposia en andere evenementen

Verdiepende expertsessie voor gedragsdeskundigen: Complexiteit van informatie

Op 9 mei hebben we de eerste van een reeks expertsessies georganiseerd. Deze lezingen gaan dieper in op een onderwerp uit de gedragswetenschappen. De reeks is ontstaan uit een vraag vanuit BIN NL naar verdiepende kennis voor gedragsprofessionals bij de overheid. Het onderwerp van deze eerste expertsessie was de verwerking van complexe informatie. Aan de hand van stellingen vanuit het werkveld werd de connectie met de praktijk bij de overheid gezocht.

Lentesymposium: Iedereen toch mee, toch?

Op 17 mei hebben we een lentesymposium georganiseerd over burgerparticipatie. Verschillende perspectieven kwamen aan bod, allemaal met een gezamenlijk doel: het betrekken van burgers bij beleid en wetenschap. Met bijdragen van onder andere Truetalk, het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, het ministerie van Financiën, Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Leiden en Erasmus Universiteit Rotterdam. Het symposium organiseerden we in het kader van Leiden European City of Science 2022.

Wijsneus festival

Op 16 september hebben wij een gedragsfestival georganiseerd. Het festival vond plaats in de muziektent in Park de Leidse Hout. Er was muziek, er waren korte lezingen en vooral veel leuke experimenten om aan mee te doen. Zo kon je testen of je goed kunt inschatten of een verdachte op camera schuldig is of juist onschuldig. Verder vertelde onze wetenschappers of het zinvol is om mensen te straffen als ze de kantjes ervan af lopen en hoe we omgaan met afval in de natuur. Als kers op de taart nam een illusionist ons mee in de wereld van illusies, hoe mensen worden beïnvloed en hoe ons brein werkt als het gaat om het maken van keuzes. Het festival werd georganiseerd in het kader van Leiden European City of Science 2022.

Gezondheidsverschillen en stress

Op 11 oktober 2022 organiseerden we de bijeenkomst Gezondheidsverschillen en Stress. Er bestaan overduidelijk verschillen in gezondheid tussen sociale groepen. Een paar vragen stonden centraal tijdens deze bijeenkomst die we samen met het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) organiseerden. Is het zo dat verschillen in (financiële en andere types) stress ten grondslag liggen aan deze gezondheidsverschillen? En moet daarom vooral ingezet worden op het voorkomen en behandelen van stress om gezondheidsverschillen te verminderen? Of is hier een totaal andere aanpak voor nodig? Vier sprekers gaven hun visie op deze vragen met een gesproken column. Deze bijeenkomst organiseerden we ook in het kader van Leiden European City of Science 2022. Lees de columns [hier](#).

Herfstsymposium: Financiële stress bij studenten

Op 13 oktober organiseerden we voor de twee keer een herfstsymposium over financiële stress bij jongeren. Deze keer richtten we ons speciaal op de situatie van studenten. In presentaties en panelgesprekken gaven verschillende sprekers hun kijk op dit onderwerp. Bijdragen aan deze gedachtewisseling kwamen onder andere van DUO, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Nibud, Wijzer in geldzaken, SHout!, Hogeschool Leiden, Hogeschool Utrecht, en bestuur, studentendecanen en studenten van de Universiteit Leiden.

Seminar financieel gedrag

Op 9 november hebben we een seminar georganiseerd over financieel gedrag. De hele middag stond in het teken van presentaties en gesprekken over het bevorderen van gezond financieel gedrag. Het nemen van weloverwogen financiële beslissingen is van groot belang in onze moderne samenleving, maar dat is vaak makkelijker gezegd dan gedaan. Sprekers waren onder andere Aisa Amagir (Hogeschool van Amsterdam), Minou van der Werf (Universiteit Maastricht) en drie promovendi van het Kenniscentrum: Shekinah Dare, Esther Iking en Olaf Simonse.

Verdiepende expertsessie voor gedragsdeskundigen: Hulp vragen, geven en ontvangen

Op 9 december organiseerden we onze tweede expertsessie. In deze expertsessie deelde Dr. Esther van Leeuwen van de Universiteit Leiden de meest recente inzichten op het gebied van hulp vragen, hulp geven en hulp ontvangen. Daarna volgde een discussie met het publiek, waarbij Wijzer in geldzaken en SHout! stellingen vanuit de praktijk aandroegen.

Overige kennisdeling

Platformbijeenkomst 'Op gedrag kun je rekenen'

Bij deze bijeenkomst georganiseerd door Wijzer in geldzaken hebben we op verschillende manieren onze kennis gedeeld. Zo is ons project met Wijzer in geldzaken in het Actieplan Consumentenkeuzes gepresenteerd en was Esther onderdeel van het panelgesprek over 'gedragsinzichten in de praktijk'. Minister van Financiën Sigrid Kaag en Koningin Máxima waren aanwezig bij deze bijeenkomst.

Kennisdelen in de buurt

In 2022 zijn we verschillende keren op bezoek geweest bij het Huis van de Buurt Het Gebouw. Tijdens onze bezoeken hebben we met inwoners van Leiden gesproken over uiteenlopende psychologische onderwerpen. Denk hierbij aan normen en waarden, cultuur en sociale uitsluiting.

Nationaal Fonds Kinderhulp

Voor Nationaal Fonds Kinderhulp hebben we in 2022 een literatuurstudie gedaan naar menstruatiearmoede. Hierin bespraken we schaamte en stigma die heersen rondom zowel menstruatie als armoede. Hieruit vloeiden aanbevelingen en technieken voort om mensen te helpen die met menstruatiearmoede te maken hebben. In 2023 gaan we met Kinderhulp overleggen over een eventueel vervolg.

Eigen Huis Magazine

Voor het themanummer van Eigen Huis Magazine over langer zelfstandig thuis wonen zijn we geïnterviewd over de inzichten die we hebben opgedaan in onze samenwerking met Vereniging Eigen Huis in 2021. Lees het interview [hier](#).

Podcast Lijn 9

We waren te gast in de podcast van Mimi van Dijk over armoede. In deze aflevering hebben we het over de gevolgen van armoede op iemands fysieke en mentale gezondheid. Beluister de podcast via Spotify [hier](#).

Jeugdjournaal

In het jeugdjournaal van 7 september vertellen we over de gevolgen van financiële stress en de impact van armoede op kinderen in gezinnen. Bekijk het interview [hier](#).

Videoserie Nationaal Fonds Kinderhulp

Voor Nationaal Fonds Kinderhulp vertellen we in een videoserie over armoedestress. De onderwerpen die aan bod komen zijn: Wat is armoedestress? (bekijk de video [hier](#)), armoedestress en keuzestress (bekijk de video [hier](#)) en armoedestress en focus (bekijk de video [hier](#)).

Wetenschappelijke publicaties

Internationale wetenschappelijke publicaties

- Dare, S. E., van Dijk, W. W., van Dijk, E., van Dillen, L. F., Gallucci, M., & Simonse, O. (2022). How Executive Functioning and Financial Self-efficacy Predict Subjective Financial Well-Being via Positive Financial Behaviors. *Journal of Family and Economic Issues*. doi.org/10.1007/s10834-022-09845-0. Lees de publicatie [hier](#).
- Hilbert L.P., Noordewier M.K., & Van Dijk, W.W. (2022). Financial scarcity increases discounting of gains and losses: Experimental evidence from a household task. *Journal of Economic Psychology*, 92, 102546. Lees de publicatie [hier](#).
- Hilbert L.P., Noordewier M.K., & Van Dijk, W.W. (2022). The prospective associations between financial scarcity and financial avoidance. *Journal of Economic Psychology*, 88, 102459. Lees de publicatie [hier](#).
- Simonse, O., Vanderveen, G., van Dillen, L. F., van Dijk, W. W., & van Dijk, E. (2022). Social security or insecurity? The experience of welfare participation by financially vulnerable households in the Netherlands. *Social Policy & Administration*, 1–17. Lees de publicatie [hier](#).
- Simonse, O., Van Dijk, W.W., Van Dillen, L.F. et al. (2022). The role of financial stress in mental health changes during COVID-19. *npj Mental Health Research*, 1, 15. Lees de publicatie [hier](#).
- Van der Werf, M. M., Van Dijk, W. W., Schonewille, G. A., Van der Steeg, M. W., & Van Dillen, L. F. (2022). Encouraging recalibration of student loans in the Netherlands: The impact of information about future costs and the ease of adjustment. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 34, 100637. Lees de publicatie [hier](#).
- Van Dijk, W. W., Van der Werf, M. M., & Van Dillen, L. F. (2022). The psychological inventory of financial scarcity (PIFS): A psychometric evaluation. *Journal of Behavioral and Experimental Economics* 101, 101939. Lees de publicatie [hier](#).
- Zech H.G., Gable, P., Van Dijk, W.W., & Van Dillen L.F. (2022). Test-retest reliability of a smartphone-based approach-avoidance task: effects of retest period, stimulus type, and demographics. *Behavior Research Methods*. doi.org/10.3758/s13428-022-01920-6. Lees de publicatie [hier](#).

Nederlandstalige vakpublicaties

- Dijkstra R., Vliet A. van der & Van Dijk W.W. (2022), Wel of niet verhuizen, dat is de vraag Regie over Volkshuisvesting. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken. Lees de publicatie [hier](#).
- Simonse O., Vanderveen G., Dillen L.F. van, Dijk W. van & Dijk E. van (2022), Waarom mensen geen gebruik maken van sociale voorzieningen, *Sociaal Bestek*, 84(6). Lees de publicatie [hier](#).

Kenniscentrum
Psychologie en Economisch Gedrag

Auteurs: Hannah de Boer, Alien van der Vliet & Wilco van Dijk

Datum: Maart 2023